

DOPIŠ PRO TEBE

EXPERIMENT S BOHEM

4/77

» Dáme-li si kapesní hodinky před oko, můžeme zakrýt i Mont Blanc. «

Franz Werfel: VELKÁ OTÁZKA

JE BŮH MRTEV?

Otázka člověka, otázka jeho štěstí, spásy a života není jen otázkou hormonů, kalorií a dobrého zažívání. Friedrich Nietzsche zvěstoval nové evangelium: BŮH JE MRTEV!

Ateisté po desítiletích boje proti víře v Boha jsou nuceni – aspoň svou praxí – konstatovat: » BŮH DOSUD ŽIJE, NENÍ ÚPLNĚ MRTEV! «

Křesťan i ve století atomu, kosmických letů a umělých hmot se odvažuje stále pevně tvrdit: » BŮH ŽIJE! «

KŘÍŽOVÝ EXPERIMENT

Ve vědeckém bádání se setkáváme s výrazem » křížový experiment « » experimentum crucis «. Už anglický filosof a sociolog vědy sir Francis Bacon zavedl do své induktivní metody okamžik prověřování a nazval ho » instantia crucis «.

Křížový experiment má sloužit ke zkušenostnímu zkoumání a rozhodnutí, která domněnka o výkladu zkoumaného jevu se shoduje s pravdou.

K neznámějším křížovým experimentům patří pokus německého biologa Hanse Driesche s mořskými ježky. Tehdy šlo o to, jsou-li organismy pouhé strojové, mechanické soustavy, jak se domníval biologický mechanicismus, nebo jsou-li to bytosti řádově vyšší a stavebně nadmechanické soustavy. Driesch byl původně pro mechanistický výklad, ale jeho křížový experiment z něho udělal vitalistu, tj. zastávce druhého výkladu. Na tento křížový experiment jsem si vzpomněl při četbě Werfelova eseje »VELKÁ OTÁZKA«. (Brno, Akord 1936). »Žízeň dokazuje existenci vody,« napsal jednou tento židovský spisovatel a pražský rodák. Pro Werfela je celá moderní doba vlastně úžasný křížový experiment, v němž se má rozhodnout, zda člověk může žít a přežít bez Boha nebo zda lidská existence nutně předpokládá existenci Boží.

VÝSLEDKY KŘÍŽOVÉHO EXPERIMENTU

Výsledky mluví jasně. *Neexistuje člověk, odtržený úplně a absolutně od Boha, člověk autonomní.* (Srv. H. Sedlmayr, *Verlust der Mitte*).

Dlouhotrvající kulturní pokus o dokonalé odloučení člověka z náboženských svazků, o naprosté odtržení všech spojů s transcendentním Bohem, o úplné zesvětačení, zpozemštění křesťanství – vede nutně a nezadržitelně k sebevražednému rozkladu všech lidských a kulturních hodnot.

Werfel napsal svůj esej před II. světovou válkou – 1939-1945. Válečné události, vyhlazovací tábory a totalitní státní útvary jeho intuici jen potvrzují. V nich se odkryla prudce a bez příkras hrozná bestialita vyvráceného a vykořeněného člověka.

ZEMŘEL BŮH PO VÁLCE?

Poválečné události a dění mluví stejně. Potvrzuje to dnes celá literatura, umění, film, filosofie. »Bůh zemřel« ve vědomí mnohých lidí. Z této skutečnosti vyvozuje člověk s logickou

neúprosností všechny důsledky: rodí se hned do své hrobky (Samuel Beckett).

Rodí se do odlidštěné, odlidšťující a zvěcnělé, masové a masifikující, neprodyšné totální civilizace.

Přístupy k vertikálním rovinám, k rovinám vzhůru – ke skutečnému transcendentnu – jsou jeden po druhém zatarasovány, přehlušovány a uzavírány. Všechny cesty, jimiž překračoval člověk svou prostorovou a časovou uzavřenost a danost, svou banalitu a podlidskost, aby se dotvářel a polidšťoval, jsou prolamovány směrem dolů, do naprosté totální imanence. Tam zůstává úplně sám – jen se sebou. Dokonalá – a smrtící samota.

KDO JE DNES JEŠTĚ SCHOPNÝ USKUTEČNIT PRAVOU LÁSKU?

Se smrtí si člověk neví rady, svěruje ji za řádný poplatek ústavu. Umění je řízené, usměrňované politickými sekretariáty nebo obchodními domy. Filosofie se stala ideologií a služkou politické a hospodářské vrchnosti. A modlitba? Kdo se dnes ještě modlí?

JED LHOSTEJNOSTI

Tento ponurý, temný a až k zoufalství děsivý obraz rozkladu lidskosti a odumírání člověka, jehož jméno dnes zní jen velmi zřídka hrdě, zraňuje právě ty nejcitlivější a nejhlubší duše našeho století. Zneklidňuje i srdce básníka a umělce Werfela.

Tam, kde člověk vědomě trpí, rodí se zároveň naděje. Bezna-
dějná je jen lhostejnost, neschopnost reagovat, bouřit se, nepřijímat zlo a smrt.

Německý esejista a spisovatel Ernst Jürgén jednou napsal, že tajemství našeho lidského a kulturního života tkví v tom, že bolest, kterou jsme ještě schopni procítit a prožít až na dno její hořkosti – budí vyšší hojivé síly.

Trpíme, bere-li se nám to, co milujeme a co patří k naší lidské podstatě.

DŮVOD K NADĚJI – BOLEST!

Když se tedy zamýšlíme s Franzem Werfelem nad bolestnou a chaotickou, zmatenou situací moderního, od Boha odtrženého a ze svých metafysických základů vyvráceného člověka, neděláme to z pouhé klinické a chladné zvědavosti. Vede nás opravdová účast s člověkem a vůle najít hojivé prameny na rubu lidského srdce, hledat naději i v útrobách temného zoufání a stavět cesty, stezky a mosty z rozkladu a smrti – k životu a spáse.

Prvním důvodem k naději je právě bolest – prudká a neutišitelná bolest nejen Werfelova, ale i jiných umělců, filosofů, světců. V tomto prostoru bolesti a smutku nad pádem a ponížením člověka povstávají duchovní obránci a zastánci lidstva. Ujímají se ho a hájí opět jeho urozenost, důstojnost a jeho božskou tvář.

K. V.

K ZAMYŠLENÍ:

» Není člověka, který by v temných a těžkých chvílích nezaťoulil po něčem, co by ho vnitřně osvobodilo od dusivé tíhy osamocení: člověk je tvor společenský – a je tak vnitřně zbudován, že nemůže být sám. Je založen dialogicky, rozhovorově – » já « hledá své » ty «. Ale lidské » ty « vždy neuspokojuje. Žena opouští, přítel zrazuje, lidé nechápu. Lidské srdce se vzpírá po TY nejvyšším a posledním, po TY věrném, ve kterém je konečné odpočinutí. « D.P.

» Nedělejte si starosti o svůj život, co budete jísti, ani o své tělo, do čeho se budete oblékat. Což není život více než jídlo a tělo víc než šaty? « (Mt 6, 25).

» Kdo je narozen z Boha, vítězí nad světem. A nad světem zvítězilo právě toto: naše víra. Kdo vítězí nad světem, ne-li ten, kdo věří, že Ježíš je Syn Boží? « (I Jan 5, 4-5)

Své dotazy a připomínky pište na adresu:

VELEHRAD, Postfach 592, CH-8004 Zürich